

Lietuvos mokėjimų rinkos strategija iki 2030 m.

2026 m. kovas

Turinys

Turinys

Įžanginis žodis	4
Įvadas	7
Lietuvos mokėjimų rinkos strategijos iki 2030 m. kryptys ir tikslai	8
1. Pirma kryptis: paslaugų saugumo ir atsparumo didinimas	10
Pirmas tikslas – sumažinti finansinio sukčiavimo mastą	10
Antras tikslas – pagerinti rinkos dalyvių ir gyventojų pasirengimą atsiskaityti nenumatytomis aplinkybėmis	11
2. Antra kryptis: paslaugų prieinamumo didinimas	14
Trečias tikslas – pagerinti grynųjų pinigų prieinamumą regionuose	14
Ketvirtas tikslas – pagerinti fizinį mokėjimo paslaugų prieinamumą regionuose	15
Penktas tikslas – palengvinti pagrindinio MPT keitimą ir padidinti vartotojų informuotumą	15
3. Trečia kryptis: inovacijų skatinimas	18
Šeštas tikslas – įgyvendinti europinį mokėjimų sprendimą prekybos vietose	18
Septintas tikslas – paskatinti inovacijas diegiant SRTP schemą arba alternatyvią mokėjimo priemonę	19
Santrumpos	21

Gediminas Šimkus,
Lietuvos banko
valdybos pirmininkas

Ižanginis žodis

Pastarąjį dešimtmetį Lietuvos mokėjimų rinka patyrė reikšmingą virsmą – tapo atvira euro zonos mokėjimų rinkos dalimi. 2015 m. Lietuvoje įvedus eurą ir 2016 m. prisijungus prie bendros mokėjimų eurais erdvės (SEPA) standartizuotos pagrindinės mokėjimų schemos, taip pat gyventojams atsivėrė didesnės galimybės atsidaryti sąskaitą bet kurioje ES šalyje, o MPT sudaryta galimybė pasirinkti tarp euro zonos šalių mokėjimų infrastruktūrų. Tai sudarė sąlygas mokėjimo paslaugų naudotojams patogesnių naujų mokėjimo paslaugų plėtrai, konkurencijos didėjimui ir mokėjimų rinkos augimui.

Lietuvos rinka sėkmingai pasinaudojo atsivėrusiomis galimybėmis – reikšmingai išaugo el. mokėjimų ir kortelių naudojimas, pastaraisiais metais momentiniai mokėjimai tapo įprasta praktika, išplėtotą e. sąskaitos pateikimo bei apmokėjimo paslauga ir paplito inovatyvi mokėjimo inicijavimo paslauga. Kartu aktyviai steigėsi nauji rinkos dalyviai (elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigos), jie didina konkurenciją rinkoje. Bankai ir kiti MPT plėtojo nuotolines paslaugas. Pakito gyventojų mokėjimų įpročiai: išaugo naudojimas el. mokėjimais – jie tapo tiek prekybos, tiek viešojo sektoriaus ar gyventojų tarpusavio atsiskaitymų kasdienybe. Lietuvos gyventojai yra linkę priimti naujoves ir inovatyvius sprendimus – tokius kaip nuotolinis sąskaitos atidarymas, bekontakčiai atsiskaitymai bei mokėjimai išmaniosiomis programėlėmis. Nepaisant to, gryniesi pinigai ir toliau yra svarbūs Lietuvos gyventojams ir dar daugelio naudojami kasdien.

Pastaraisiais metais pasaulio ekonomikos ir geopolitiniai iššūkiai bei neapibrėžtumas turi didelę įtaką ir Lietuvos mokėjimų rinkos raidai, todėl būtina išmokti veikti naujomis sąlygomis. Lietuvos banko nuomone, įvertinus susidariusias aplinkybes, strateginės Lietuvos mokėjimų rinkos plėtros kryptys turėtų apimti:

- Dėl rusijos karo prieš Ukrainą ir didėjančių kibernetinių grėsmių ES šalims būtina stiprinti saugumą ir infrastruktūros, įskaitant ir mokėjimų infrastruktūrą, atsparumą. Šiandien mokėjimai reikšmingai prisideda ne tik prie ekonomikos plėtros, bet ir prie valstybės saugumo bei gyventojų pasitikėjimo finansų sistema užtikrinimo.

- Pasaulinė COVID-19 pandemija dar labiau paskatino el. komercijos, skaitmenizacijos raidą, padidino socialinės medijos naudojimą ir jos įtaką visuomenei. Šiuo metu intensyviai plėtojamas dirbtinis intelektas, o dauguma skaitmeninių paslaugų perkelta į mobiliųjų telefonų įrenginius, didėja paslaugų greičio ir pasiekiamumo svarba. Pažangios technologijos ir skaitmenizacija sukuria naujų galimybių, tačiau atneša ir papildomų grėsmių – tokių kaip naujos sukčiavimo formos. Be to, visuomenės grupės netolygiai geba prisitaikyti prie skaitmenizacijos poveikio, todėl būtina pasirūpinti, kad socialiai jautresnės visuomenės grupės neliktų nuošalyje.
- Didelė dalis valstybių tyrinėja galimybę išleisti skaitmeninius centrinių bankų pinigus, atsiranda skirtingos kriptoturto formos, didėja globalių neeuropinių įmonių įtaka Europos mokėjimų rinkai. Pernelyg didelė priklausomybė nuo nedidelio skaičiaus neeuropinių mokėjimų sprendimų (tarptautinės mokėjimų kortelės ir didžiųjų technologijų įmonių mobiliosios piniginės (*Google Pay, Apple Pay* ir pan.) ir technologijų kelia papildomų rizikų tiek Europos, tiek Lietuvos mokėjimų rinkai.

Įvertinęs Lietuvos mokėjimų rinkos ypatybes, vartotojų poreikius ir tarptautinę aplinką, Lietuvos bankas parengė **Mokėjimų rinkos strategiją iki 2030 m.** – ja siekiama užtikrinti tikslingą Lietuvos mokėjimų rinkos plėtrą. Strategijoje numatytos trys kryptys, apimančios svarbiausias sritis, kuriose reikalingi sistemingi ir koordinuoti visų rinkos dalyvių veiksmai:

- 1. Paslaugų saugumo ir atsparumo didinimas** – kad mokėjimai būtų prieinami net nenumatytomis aplinkybėmis, o sukčiavimo rizika būtų maksimaliai suvaldyta.
- 2. Paslaugų prieinamumo didinimas** – kad kiekvienas šalies gyventojas nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos, amžiaus ar skaitmeninių įgūdžių turėtų galimybę naudotis patogiomis ir saugiomis finansinėmis paslaugomis.
- 3. Inovacijų skatinimas** – kad Lietuvos rinkoje atsirastų europiniais standartais grįsti europiečiams priklausantys mokėjimų sprendimai, didinantys Lietuvos mokėjimų rinkos integraciją į mokėjimų eurais rinką ir konkurencingumą.

Įvadas

Išvadas

Lietuvos bankas skatina tvarų bei veiksmingą mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų veikimą, įskaitant Lietuvos banko valdomų mokėjimo ir kitų mokėjimų infrastruktūrą sudarančių informacinių sistemų plėtrą, ir siekia, kad rinkoje būtų siūlomos gyventojų bei įmonių poreikius atitinkančios mokėjimo priemonės ir paslaugos.

Lietuvos mokėjimų rinka yra mokėjimų eurais rinkos dalis, tačiau Lietuva, kaip ir kitos euro zonos valstybės, turi nacionalinių ypatumų, todėl jos mokėjimų rinkos plėtros kryptys turi derėti su [Eurosistemos mažmeninių mokėjimų strategija](#) ir atliepti nacionalinius ypatumus. Atsižvelgiant į Lietuvoje šiuo metu paplitusias mokėjimo priemones ir paslaugas, reikšmingai kintančius gyventojų ir įmonių mokėjimo įpročius, naujas europinės infrastruktūros galimybes ir tarptautinį kontekstą, svarbu išskirti Lietuvai aktualiausias Eurosistemos strategines kryptis ir reikalingus Lietuvos rinkos plėtros veiksmus vidutiniu laikotarpiu.

Lietuvos banko parengtos Mokėjimų rinkos strategijos iki 2030 m. (toliau – Strategija) vizija – Lietuvos mokėjimų rinkoje sukuriama daugiau galimybių mokėjimo paslaugų naudotojams (gyventojams, įmonėms, viešojo sektoriaus institucijoms) pasirinkti patikimas mokėjimo paslaugas ir daugiau galimybių MPT plėtoti (dabar ir ateityje) inovatyvias mokėjimo paslaugas.

Strategijoje nustatytos trys strateginės Lietuvos mokėjimų rinkos plėtros kryptys: 1) paslaugų saugumo ir atsparumo didinimas; 2) paslaugų prieinamumo didinimas ir 3) inovacijų skatinimas. Pagal strategines kryptis nustatyti septyni tikslai. Strategijos tikslai ir priemonės jiems pasiekti įtraukiami į Lietuvos banko strateginį veiklos planą.

Strategija parengta įvertinus [viešos konsultacijos dėl Lietuvos mokėjimų rinkos strategijos iki 2030 m. rezultatus](#). Viešojoje konsultacijoje dalyvavo 29 respondentai – nuo tarptautinių mokėjimų schemų ir bankų iki savivaldybių bei vartotojų atstovų. Gauti pasiūlymai padėjo nustatyti svarbiausius Lietuvos rinkos dalyviams nacionalinius prioritetus ir kryptis.

Strategijoje nustatytos prioritetinės Lietuvos mokėjimų rinkos plėtros kryptys, dėl kurių, Lietuvos banko nuomone, reikia kryptingų valstybės institucijų ir rinkos dalyvių sutarimo ir veiksmų. Atkreiptinas dėmesys, kad finansinių technologijų (angl. *FinTech*) sektoriaus plėtra Strategijoje nėra išskirta. Šis sektorius Lietuvoje kryptingai auga didindamas savo brandą, jo raidai skatinti yra parengtos [2023–2028 metų FinTech sektoriaus plėtros Lietuvoje gairės](#), apimančios skirtingų valstybės institucijų veiksmus. Taip pat Strategijoje nustatytos plėtros kryptys yra orientuotos į visus rinkos dalyvius, t. y. bankus, kredito unijas ir nebankinius MPT, todėl prisidės ir prie *FinTech* sektoriaus tolesnės raidos. Pažymėtina, kad į Strategiją neįtraukta kriptoturto sritis. Kriptoturto panaudojimo mokėjimų rinkoje aspektus apima Eurosistemos iniciatyvos *Pontes* ir *Appia*.

Lietuvos mokėjimų rinkos strategijos iki 2030 m. **kryptys ir tikslai**

1.

Paslaugų saugumo ir atsparumo didinimas

1. Sumažinti finansinio sukčiavimo mastą.
2. Pagerinti rinkos dalyvių ir gyventojų pasirengimą atsiskaityti nenumatytomis aplinkybėmis.

2.

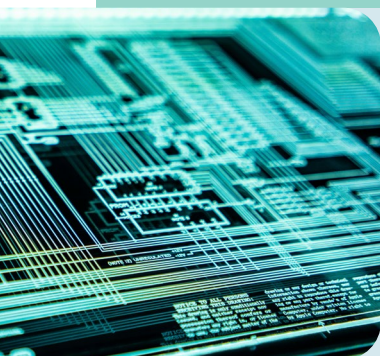
Paslaugų prieinamumo didinimas

3. Pagerinti grynųjų pinigų prieinamumą regionuose.
4. Pagerinti fizinį mokėjimo paslaugų prieinamumą regionuose.
5. Palengvinti pagrindinio MPT keitimą ir padidinti vartotojų informuotumą.

3.

Inovacijų skatinimas

6. Įgyvendinti europinį mokėjimų sprendimą prekybos vietose.
7. Paskatinti inovacijas diegiant SRTP schemą arba alternatyvią mokėjimo priemonę.

1.

Pirma kryptis:

**PASLAUGŲ
SAUGUMO
IR ATSPARUMO
DIDINIMAS**

Pirma kryptis:

PASLAUGŲ SAUGUMO IR ATSPARUMO DIDINIMAS

Saugių ir atsparių mokėjimo paslaugų teikimas – pamatinė mokėjimų rinkos funkcija. Tokios paslaugos didina mokėjimo paslaugų naudotojų bei rinkos dalyvių pasitikėjimą finansų sistema ir suteikia užtikrintumo, kad mokėjimai bus prieinami net ir įvykus nenumatytoms aplinkybėms, ir taip prisideda prie valstybės saugumo.

Siekdamas saugių ir atsparių mokėjimo paslaugų teikimo, Lietuvos bankas nustato du tikslus:

- Sumažinti finansinio sukčiavimo mastą.
- Pagerinti rinkos dalyvių ir gyventojų pasirengimą atsiskaityti nenumatytomis aplinkybėmis.

Pirmas tikslas – sumažinti finansinio sukčiavimo mastą

Finansinis sukčiavimas pastaraisiais metais tapo viena iš opiausių kompleksinių visuomenės problemų, jo tinkamas suvaldymas ir prevencija – vienu iš didžiausių finansinių (ir ne tik) paslaugų teikėjams bei valstybės institucijoms tenkančių iššūkių. Tinkama ir veiksminga finansinio sukčiavimo prevencija būtina siekiant užtikrinti gyventojų pasitikėjimą finansinėmis paslaugomis ir finansinių bei kitų paslaugų teikėjais, taip pat vartotojų lėšų ir mokėjimo paslaugų saugumą. Finansinio sukčiavimo prevencijos priemonės apima daugiau nei tik mokėjimų sritį, tačiau Strategijos kontekste svarbu stebėti finansinio sukčiavimo problematiką ir nuolat numatyti, kokiomis papildomomis priemonėmis mokėjimų srityje galima prisidėti prie bendro finansinio sukčiavimo užkardymo.

Viena iš priežasčių, kodėl sunku suvaldyti finansinio sukčiavimo masto didėjimą ir jį sumažinti, yra ta, kad Lietuvoje šiuo metu nėra vienos institucijos, atsakingos už finansinio sukčiavimo prevenciją ir užkardymą. Be to, finansinis sukčiavimas, kaip reiškinys ir kaip nusikalstama veika, teisės aktuose yra reglamentuota fragmentiškai. Lietuvos bankas siekia koordinuotos, visos valstybės mastu veikiančios sukčiavimo prevencijos sistemos, todėl **pateikė siūlymą** įtraukti koordinuoto atsako į finansinį sukčiavimą sistemos valstybės mastu sukūrimo tikslą į prioritetinius Vyriausybės veiklos uždavinius. Siūlymas apima vykdomosios valdžios institucijos, kaip visus finansinio sukčiavimo prevencijos sistemą sudarančius subjektus suvienijančio ir koordinuojančio subjekto, paskyrimą, nacionalinio lygmens strategijos su bendrais tikslais parengimą ir strategijoje įtvirtintų tikslų bei uždavinių įgyvendinimo laiku kontrolę. Pažymėtina, kad 2025 m. lapkričio mėn. Vyriausybė sudarė tarpinstitucinę Darbo grupę kovai su sukčiavimais skaitmeninėje erdvėje koordinuoti. Vienas iš šios darbo grupės tikslų - parengti kovai su sukčiavimais skirtą valstybės strategiją ir sudaryti priemonių planą.

Siekdamas didinti MPT ir naudotojų atsparumą finansiniam sukčiavimui ir stiprinti sukčiavimo prevenciją mokėjimų srityje, Lietuvos bankas numato kompleksiškus veiksmus: 1) stiprinti tarpinstitucinio ir viešojo bei privačiojo sektorių bendradarbiavimą, siekiant sistemiško, koordinuoto atsako į sukčiavimo prevenciją valstybės lygiu, į tai orientuotų priemonių įgyvendinimo ir (arba) atitinkamų iniciatyvų palaikymo; 2) kryptingai šviesti pažeidžiamiausias socialines grupes, didinant supratimą apie finansinį sukčiavimą ir atsparumą jam, taip pat gilinant žinias apie saugų naudojimąsi mokėjimo paslaugomis ir 3) koncentruoti prevencines priemones ir priežiūrinius veiksmus ties didžiausią riziką keliančiais veiksniais ir MPT.

Lietuvos bankas taip pat pabrėžia, kad prie visuomenės finansinio raštingumo, o ypač skaitmeninio finansinio raštingumo, didinimo turi prisidėti tiek valstybės institucijos (tarp jų ir Lietuvos bankas), tiek ir MPT. MPT turi reguliariai informuoti savo klientus apie sukčiavimo rizikas ir grėsmes, susijusias su mokėjimo paslaugų teikimu, supažindinti juos su saugiu naudojimu mokėjimo paslaugomis, tiek prieš sudarant sutartį, tiek reguliariai paslaugų teikimo metu. Taip pat svarbu MPT veikti proaktyviai ir teikti prioritetą šiai sričiai, skiriant pakankamai žmogiškųjų ir finansinių išteklių, investuojant į technologines priemones, skirtas sukčiavimo prevencijos procesui efektyvinti (pvz., įdiegti pažangias, dirbtinį intelektą integruojančios mokėjimo operacijų stebėsenos sistemas).

Reguliacinė aplinka ES formuojama siekiant paskatinti MPT taikyti pažangias priemones sukčiavimo prevencijai ir kartu sudarant sąlygas didesniui bendradarbiavimui šioje srityje. Momentinių mokėjimų reglamentu euro zonos MPT jau įpareigoti nuo 2025 m. spalio 9 d. teikti gavėjo tikrinimo paslaugą: kai gyventojas arba įmonė inicijuoja įprastus ir momentinius SEPA kredito pervedimus, tikrinama, ar mokėtojo pateiktas lėšų gavėjo vardas, pavardė ar pavadinimas sutampa su nurodytos mokėjimo sąskaitos savininku. Nauju Mokėjimo paslaugų reglamentu sustiprinama sukčiavimo prevencija mokėjimų srityje suteikiant MPT daugiau priemonių ir nustatoma daugiau pareigų siekiant užtikrinti mokėjimų saugumą. Naujos nuostatos išplės gavėjo sąskaitos ir vardo arba pavadinimo atitikimo tikrinimo taikymą kredito pervedimams visoje ES ir visomis ES šalių valiutomis. Mokėjimo paslaugų reglamente taip pat nustatyti reikalavimai MPT bendradarbiauti kovojant su sukčiavimu ir numatyta galimybė keisti informacija apie sukčiautojus (pvz., apie jų sąskaitas). Minėtos nuostatos įsigalios 2028 m. Lietuvos bankas sieks sukčiavimo prevencijai svarbių teisės aktų nuostatų taikymo Lietuvoje, nelaukiant galutinio Mokėjimo paslaugų reglamento įsigaliojimo termino.

Antras tikslas – pagerinti rinkos dalyvių ir gyventojų pasirengimą atsiskaityti nenumatytomis aplinkybėmis

Pastaraisiais metais dėl agresyvėjančios rusijos pozicijos Vakarų šalių atžvilgiu ir ES šalyse daugėjant kibernetinių atakų, ryšio ir elektros energijos infrastruktūros pažeidimų grėsmių būtina užtikrinti, kad gyventojai galėtų atsiskaityti nenumatytomis aplinkybėmis. Be to, dažnėjantys ekstremalūs gamtos reiškiniai sukelia ilgalaikių elektros tiekimo sutrikimų, galinčių paveikti ryšio užtikrinimą. Tokie įvykiai gali sutrikdyti skaitmeninius atsiskaitymus ir apriboti grynųjų pinigų pasiėmimo iš bankomatų galimybes.

Finansų rinkos dalyviams keliama aukšti saugumo reikalavimai, kurie toliau stiprinami įgyvendinant **ES Skaitmeninės veiklos atsparumo reglamentą**. Nepaisant to, būtina neatidėliojant rengtis galimiems koordinuotiems piktybiniais veiksmais ir stichiniams gamtos reiškiniais, kurie gali nulemti ilgesnį laiką, pavyzdžiui, savaitę, trunkantį elektros energijos tiekimo sutrikimą, ryšio nebuvimą, MPT paslaugų sutrikimą ir pan.

Kai nėra galimybės atsiskaityti skaitmeninėmis mokėjimo priemonėmis, paprastai pirmiausia naudojami turimi grynieji pinigai. Tai gera ir patikima alternatyva, todėl ekstremalių situacijų valdymo institucijos rekomenduoja turėti grynųjų pinigų atsargą¹. Vis dėlto tuo atveju, jeigu su savimi neturima grynųjų pinigų, sutrikus ryšiui, kai nėra elektros ar neveikia korteles išdavusio MPT sistemos, grynųjų pinigų pasiimti naudojantis mokėjimo kortele gali nepavykti. Lietuvoje reikšminga dalis gyventojų už kasdienes pirkinius įprastai atsiskaito naudodamiesi mokėjimo kortelėmis arba išmaniaisiais įrenginiais, todėl, sutrikus ir ilgesnį laiką neveikiant atsiskaitymui mokėjimo kortelėmis, gyventojai gali susidurti su dideliais nepatogumais.

Lietuvos bankas kartu su pagrindiniais šalyje veikiančiais bankais 2024 m. pasirašė

¹ <https://lt72.lt/>

mobilizacinio užsakymo sutartis. Taip pat kartu su atsakingomis valdžios institucijomis imtasi veiksmų dėl įvairių priemonių, didinančių mokėjimų rinkos atsparumą, įgyvendinimo. 2025 m. buvo rengiamos priemonės, kurios užtikrins būtinus atsiskaitymus mokėjimo kortelėmis ir grynųjų pinigų pasiėmimo paslaugas paskelbus mobilizaciją². Pagrindiniai bankai mobilizacijos metu turės sudaryti galimybę gyventojams atsiskaityti mokėjimo kortelėmis, kai nebus ryšio tarp skaitytuvo ir banko. Ši galimybė bus suteikiama iki nustatytos mokėjimo sumos ir tik nustatytose būtiniausių prekių – maisto, vaistų, degalų – prekybos vietose. Taip pat bus pasirengta, kad, paskelbus mobilizaciją, sutrikus ryšiui, elektros energijos tiekimui ar pan., bent iš dalies šalyje esančių bankomatų būtų galimybė pasiimti grynųjų pinigų.

Parengtos priemonės, kurios įgyvendinamos pagal mobilizacinę užduotį, gali būti aktyvuotos tik mobilizacijos metu. Pažymėtina, kad mobilizacijai parengtos priemonės (pvz., atsiskaitymas mokėjimo kortelėmis, kai nėra ryšio) galėtų būti panaudojamos ir esant kitoms nenumatytoms aplinkybėms, pavyzdžiui, užsitęsęs didelio masto elektros tiekimui ar ryšio sutrikimams, kurie įvyko dėl kibernetinių atakų ar stichinių gamtos reiškinių. Tačiau tam reikia pasirengti, t. y. tokio atsiskaitymo sąlygos turi būti reglamentuotos Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais teisės aktais, sutartos tarp rinkos dalyvių. Lietuvos bankas sieks, kad mobilizacijai parengtos priemonės būtų galimos naudoti ir įvykus kitoms nenumatytoms aplinkybėms.

Be techninių sprendimų, svarbus ir visuomenės pasirengimas bei žinojimas, kaip atsiskaityti nenumatytomis aplinkybėmis, kurios gali sukelti ne tik sisteminius mokėjimų rinkos sutrikimus, tačiau ir pavienių MPT paslaugų sutrikimą. Šviesdamas vartotojus Lietuvos bankas sieks, kad reikšminga dalis namų ūkių³ naudotųsi bent dviem nesusijusiomis atsiskaitymo už prekes priemonėmis: skirtingų MPT kortelėmis, mobiliosiomis programėlėmis ir (arba) turėtų pakankamą savaitės būtiniausioms išlaidoms grynųjų pinigų sumą atsargoje. Taip vartotojai būtų geriau pasirengę galimiems, bet mažai tikėtiniems, pavienių MPT ilgalaikiams sutrikimams. Švietimo srityje reikalingi koordinuoti mokėjimų rinkos dalyvių, valstybės institucijų ir Lietuvos banko veiksmai informuojant visuomenę, nurodant konkrečius žingsnius, kaip pasirengti nenumatytoms situacijoms ir kaip turėtų būti elgiamasi jų metu.

² Mobilizacijos aplinkybės ir jų paskelbimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatymas.

³ Namų ūkis – atskirai gyvenantis vienas fizinis asmuo arba grupė viename būste gyvenančių fizinių asmenų, kurie dalijasi išlaidas ir bendrai apsirūpina gyventi būtinomis priemonėmis. Pavieniems asmenims naudojimas kelių MPT paslaugomis gali lemti papildomas išlaidas, todėl galimas sprendimas, kai kartu gyvenantys namų ūkyje asmenys naudotųsi skirtingų MPT paslaugomis ir turėtų jų išduotas mokėjimo korteles ir (arba) programėles.

2.

Antra kryptis:

PASLAUGŲ PRIEINAMUMO DIDINIMAS

Antra kryptis:

PASLAUGŲ PRIEINAMUMO DIDINIMAS

Lietuvoje kiekvienas gyventojas turi turėti galimybę patogiai ir lengvai naudotis jam priimtinomis ir tinkamomis finansinėmis paslaugomis – nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos, amžiaus ar skaitmeninių įgūdžių. Siekiama, kad mokėjimų rinka atlieptų visų gyventojų poreikius: sudarytų sąlygas atsiskaityti tiek grynaisiais, tiek negrynaisiais pinigais, gauti finansines paslaugas tiek nuotoliniu, tiek fizinio kontakto būdu. Skaitmenizacija atveria naujų galimybių, tačiau svarbu kartu užtikrinti socialiai jautrių grupių poreikius ir įtrauktį. Gyventojams taip pat turi būti lengvai pasiekama aiški informacija apie jų naudojamas mokėjimo paslaugas ir sudarytos galimybės lengvai pasirinkti ar pakeisti jų pagrindinį MPT.

Siekdamas paslaugų prieinamumo didinimo, Lietuvos bankas nustatė tris tikslus:

- Pagerinti grynųjų pinigų prieinamumą regionuose;
- Pagerinti fizinį mokėjimo paslaugų prieinamumą regionuose;
- Palengvinti pagrindinio MPT keitimą ir padidinti vartotojų informuotumą.

Trečias tikslas – pagerinti grynųjų pinigų prieinamumą regionuose

Siekdamas užtikrinti pakankamą grynųjų pinigų paslaugų prieinamumą, Lietuvos bankas inicijavo finansų rinkos dalyvių dialogą ir 2021 m. birželio mėn. kartu su Lietuvos bankų asociacija, AS „Citadele banka“ Lietuvos filialu, Luminor Bank AS Lietuvos skyriumi, AB SEB banku, „Swedbank“, AB, AB Artea banku (anksčiau AB Šiaulių bankas) ir Lietuvos centrine kredito unija pasirašė Tarpusavio supratimo memorandumą siekiant užtikrinti grynųjų pinigų prieinamumą Lietuvoje (toliau – Memorandumas). Šiuo Memorandumu rinkos dalyviai įsipareigojo plėsti grynųjų pinigų prieigos tinklą regionuose, gerinti prieigos vartotojams sąlygas. 2022 m. finansų rinkos dalyviams pagal Memorandumą šalies regionuose įrengus 100 bankomatų, iš esmės pagerintas grynųjų pinigų prieinamumas: ne mažiau kaip 90 proc. Lietuvos gyventojų bankomatą gali pasiekti iki 10 km atstumu realiu keliu nuo gyventojų deklaruotos gyvenamosios vietos, o 99 proc. gyventojų – iki 20 km atstumu, tad apie 250 tūkst. regionų gyventojų 40 šalies savivaldybių grynųjų pinigų gali pasiimti greičiau ir patogiau.

Nors grynųjų pinigų reikšmė, plėtojantis alternatyvoms ir sparčiai keičiantis gyventojų įpročiams, mažėja, daliai gyventojų tai tebėra svarbus atsiskaitymo būdas. Esminės priemonės, užtikrinančios grynųjų pinigų prieinamumą rinkoje, jau yra įgyvendintos. Vis dėlto grynųjų pinigų prieinamumo esamos sąlygos konkrečiose savivaldybėse yra nevienodos, taip pat skiriasi ir savivaldybių poreikiai, todėl grynųjų pinigų paslaugų prieinamumas atskirose savivaldybėse turėtų būti vertinamas individualiai, atsižvelgiant ir į alternatyvias grynųjų pinigų pasiėmimo galimybes.

Lietuvos bankas sieks gerinti Memorandumu sutartas grynųjų pinigų prieinamumo sąlygas, kartu su MPT vertins grynųjų pinigų paslaugų poreikius regionuose ir sieks juos atliepti.

Ketvirtas tikslas – pagerinti fizinį mokėjimo paslaugų prieinamumą regionuose

Skaitmenizacija keičia daugelį sričių, įskaitant mokėjimų rinką, – atsiskaitymo būdus, klientų aptarnavimo formas, mokėjimo sąskaitų atidarymo procesus ir kita. Ji suteikia daugiau galimybių gyventojams naudotis paslaugomis nuotoliniu būdu ir didina atsiskaitymo pasirinkimų įvairovę. Dauguma Lietuvos gyventojų aktyviai naudojami nuotolinėmis mokėjimo paslaugomis, tačiau mokėjimo paslaugų prieinamumas fizinėse vietose ir toliau yra svarbus reikšmingai visuomenės daliai. MPT vis daugiau veikiant skaitmeninėje erdvėje, mažėja klientų aptarnavimo vietų tinklas, o tai mažina fizinėje vietoje teikiamų paslaugų prieinamumą. Ši prieinamumą taip pat riboja ir taikomos papildomos sąlygos norint pasinaudoti fizinėmis paslaugomis, pavyzdžiui, būtinybė iš anksto registruotis. Ši problematika ypač jaučiama Lietuvos regionuose, kur nuošaliau gyvenantiems vartotojams sudėtinga pasiekti esamus fizinius klientų aptarnavimo padalinius.

Siekiant užtikrinti, kad vartotojai galėtų pasinaudoti paslaugomis fiziniu būdu, reikia palaikyti pakankamą fizinių aptarnavimo vietų skaičių arba pasiūlyti alternatyvas – mobiliąsias MPT komandas, periodiškai į paskirtą vietą atvykstančius MPT specialistus ar kitus būdus, užtikrinančius galimybę vartotojams gauti paslaugas fizinio kontakto metu. Ši galimybė ypač svarbi žmonėms, neturintiems išmaniųjų įrenginių, nemokantiems naudotis tokiais įrenginiais, el. atpažinimo priemonėmis ar internetu. Atsižvelgiant į tai, bankai turi užtikrinti finansinių paslaugų prieinamumą savivaldybėse, kuriose nėra banko skyriaus ir yra reikšmingas gyventojų poreikis gauti finansines paslaugas fizinėje vietoje. Nustatant vietos gyventojų poreikius, svarbus yra ir savivaldybių vaidmuo. Bankai turi ieškoti būdų ir priemonių, kaip suteikti galimybę klientams gauti finansines paslaugas fiziniu būdu.

Lietuvos bankas sieks, kad, įtraukiant įvairias suinteresuotąsias šalis, būtų parengta ir įgyvendinta geriausia praktika, užtikrinanti fizinį banko paslaugų prieinamumą vartotojams regionuose, taip pat sieks, kad būtų nustatytas šios praktikos laikymosi užtikrinimo mechanizmas.

Penktas tikslas – palengvinti pagrindinio MPT keitimą ir padidinti vartotojų informuotumą

Vartotojų galimybė lengvai pakeisti pagrindinį MPT yra svarbus veiksnys, didinantis konkurenciją mokėjimų rinkoje ir užtikrinantis vartotojų galimybę pasirinkti jų poreikius geriausiai atliepiančius MPT. Didesnę MPT tarpusavio konkurenciją skatintų tiek paprastesnis MPT keitimo procesas, tiek didesnis gyventojų ryžtas keisti MPT. Šiuo metu MPT pakeitimas Lietuvoje nėra pakankamai paprastas dėl kelių priežasčių: reikia aktyvių vartotojo veiksmų pereinamuoju laikotarpiu keičiant MPT, dažnai yra taikoma finansinių paslaugų grupavimo praktika, vartotojui neretai trūksta lengvai suprantamos informacijos apie naudojamą mokėjimo paslaugas ir MPT keitimo galimybes.

Pagrindinio MPT keitimo palengvinimas

Lietuvos gyventojai, įprastai keisdami pagrindinį MPT, pirmiausia atsidaro sąskaitą pas naują MPT ir po pereinamojo laikotarpio pasirenka uždaryti arba pasilikti sąskaitą pas ankstesnį MPT. Nors dalimi atvejų atsidaryti sąskaitą pas naują MPT galima nuotoliniu būdu, tačiau norint pakeisti MPT reikia daugiau laiko, pastangų ir prisitaikymo nei, pavyzdžiui, keičiant mobiliojo ryšio operatorių, nes:

- keičiasi mokėjimo sąskaitos numeris, todėl naują numerį reikia pranešti reguliariai mokėjimus vartotojui atliekantiems asmenims – darbdaviui, valstybės institucijoms ir pan.;

- keičiasi internetinės bankininkystės svetainė ir mobilioji programėlė – kita naudojimosi patirtis;
- nesimato ankstesniame banke atliktų mokėjimo operacijų sąrašo (sąskaitos išrašas ankstesniame banke būtų tik tuo atveju, jeigu būtų neuždaryta sąskaita, arba sąskaitos uždarymo metu banko pateiktoje patvariojoje laikmenoje);
- išduodama nauja mokėjimo kortelė, vartotojui teks pakeisti mokėjimo kortelės duomenis pas daugelio paslaugų, kurių apmokėjimas susietas su mokėjimo kortele, teikėjus;
- reikia iš naujo pasirinkti (užsakyti) e. sąskaitas (įskaitant automatinį apmokėjimą);
- reikia iš naujo pasirinkti periodinius mokėjimus, jeigu tokių buvo.

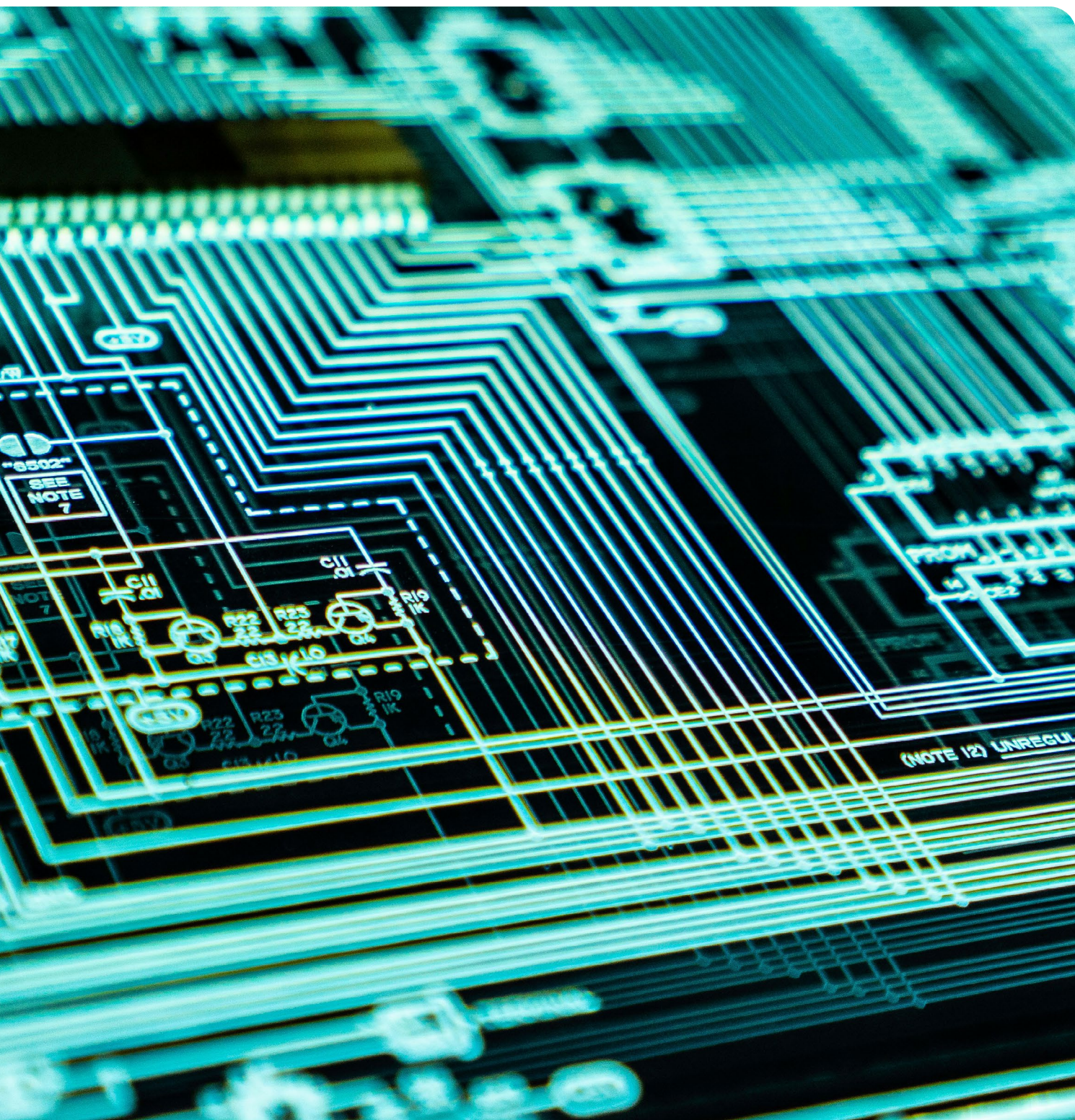
Lietuvoje MPT siūlo sąskaitos perkėlimo paslaugą, kuri reguliuojama Mokėjimų įstatymu, tačiau ši paslauga yra ribota (pvz., mažai automatizuota, reikia didelio vartotojo įsitraukimo ir įprastai ilgai trunkanti), todėl yra mažai naudojama. Siekiant, kad daugiau vartotojų ryžtųsi keisti MPT, turi būti gerinama vartotojo patirtis keičiant pagrindinį MPT, kiek tai leidžia mokėjimo paslaugų ypatumai. Mokėjimo sąskaitos numeris ir mokėjimo kortelė neišvengiamai turės būti pakeista, tačiau didesnis automatizavimas perkeliant informaciją, aiškesnis bei išsamesnis informacijos pateikimas vartotojams ir tolesnis nuotolinio sąskaitos atidarymo proceso plėtojimas galėtų pagerinti vartotojo patirtį keičiant MPT.

Vartotojų informuotumo didinimas

Siekiant pasirinkti geresnes sąlygas siūlantį MPT, vartotojams aktualu įsivertinti, kokiomis paslaugomis vartotojas naudojasi, kiek jis šiuo metu išleidžia mokėjimo paslaugoms ir kiek jos kainuotų kitur. Lengvas ir aiškus šios informacijos gavimas gali padidinti vartotojų ryžtą pasirinkti labiau jų asmeninius poreikius atitinkantį MPT. Šiuo metu pagrindinis apibendrintos informacijos apie MPT suteiktas mokėjimo paslaugas gyventojams dokumentas yra kartą per metus MPT savo klientams fiziniams asmenims pateikiama komisinio atlyginimo ataskaita – joje nurodomos vartotojų mokėjimo paslaugų išlaidos per metus ir kiek kartų kiekvienas mokestis buvo pritaikytas. Ši informacija taip pat matoma sąskaitos išrašuose, tačiau nėra apibendrinta. Aiškiai matydami visas savo išlaidas, vartotojai gali įvertinti jų apimtį ir palyginti, kiek tos pačios paslaugos kainuotų kitur. Atsižvelgdami į tai, vartotojai gali priimti sprendimą, ar keisti savo MPT. Siekiama, kad vartotojai žinotų, kur gali pasitikrinti informaciją apie savo naudojamą mokėjimo paslaugas ar jų kainą, ši informacija jiems būtų pateikiama aiškiai, pakankamai dažnai ir patogiais kanalais, o vartotojai būtų skatinami reguliariai peržiūrėti gautą informaciją.

Siekiant lengvesnio pagrindinio MPT pakeitimo, aktualu ir tai, kad vartotojai žinotų apie MPT keitimo galimybes, koku būdu tai padaryti (pvz., apie sąskaitos perkėlimo paslaugą), į ką atkreipti dėmesį renkantis kitą MPT, kaip atsidaryti sąskaitą nuotoliniu būdu ir pan.

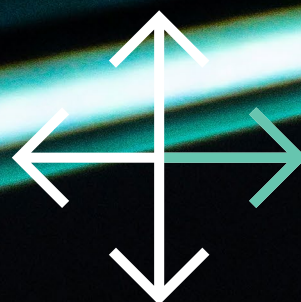
Dažnai vartotojai pagrindinį MPT pasirenka ten, kur turi kitų finansinių įsipareigojimų (paprastai būsto paskolą), nes MPT sugrupuoja paskolas su mokėjimo paslaugomis, pasiūlydami vartotojui palankesnes paskolų sąlygas. Vartotojai turėtų būti aiškiai informuojami, kad galima atsisakyti mokėjimo paslaugų turint būsto paskolą, nes kredito įstaiga gali atidaryti riboto naudojimo nemokamą sąskaitą su būsto paskola susijusiems mokėjimams administruoti.

3.

Trečia kryptis

INOVACIJŲ SKATINIMAS

Trečia kryptis:

INOVACIJŲ SKATINIMAS

Inovacijos mokėjimų rinkoje yra būtinos siekiant užtikrinti rinkos konkurencingumą, technologinį atsinaujinimą ir naudotojų galimybes naudotis moderniomis bei saugiomis mokėjimo priemonėmis. Lietuvoje diegiant inovacijas svarbu atliepti bendrą Eurosistemos siekį naudoti bendrais standartais pagrįstas ir suderinamas mokėjimo priemones, taip prisidedant prie integruotos euro zonos mokėjimų rinkos kūrimo. Inovacijos labai reikalingos mažinant Lietuvos mokėjimų rinkos priklausomybę nuo ne ES kortelių schemų ir didžiųjų technologijų įmonių, ypač atsiskaitymams fizinėse prekybos ir paslaugų teikimo vietose. Bendrais standartais pagrįsti europiniai mokėjimų produktai ir paslaugos sudaro prielaidas konkurencijos didėjimui, lengvai pritaikomi naujiems mokėjimo priemonių (paslaugų) naudojimui atvejams (angl. *use cases*) ir gerina vartotojų patirtį.

Siekdamas inovacijų skatinimo, Lietuvos bankas nustatė du tikslus:

- Įgyvendinti europinį mokėjimų sprendimą prekybos vietose.
- Paskatinti inovacijas diegiant SRTF schemą arba alternatyvią mokėjimo priemonę.

Šeštas tikslas – įgyvendinti europinį mokėjimų sprendimą prekybos vietose

Daugumoje Europos valstybių MPT jau siūlo alternatyvius mokėjimo kortelėms mokėjimų sprendimus, pritaikytus atsiskaitymams prekybos ir paslaugų teikimo vietose (pvz., *Swish*, *MobilePay*, *Blick*, *Bizum* ir kt.). Pažymėtina, kad šioje srityje Europos mokėjimų rinka vis dar fragmentuota, nes siūlomi mokėjimų sprendimai dažniausiai teikiami tik nacionalinėse arba kelių šalių rinkose, todėl negali visapusiškai konkuruoti su neeuropinėmis mokėjimo kortelėmis ir mobiliosiomis pinigėmis (*Google Pay*, *Apple Pay*). Šiuo metu plačiai paplitusio europinio mažmeninių mokėjimų sprendimo prekybos ir paslaugų teikimo vietose bei el. prekyboje Lietuvoje, kaip ir kitose euro zonos valstybėse, dar nėra. Tačiau Lietuvoje nėra siūlomos ir nacionalinės ar regioninės alternatyvos mokėjimo kortelėms prekybos ir paslaugų teikimo vietose, todėl Lietuvos mokėjimų rinka yra ypač priklausoma nuo neeuropinių mokėjimų sprendimų.

Vienas pagrindinių Eurosistemos mažmeninių mokėjimų strategijos tikslų yra europinio mažmeninių mokėjimų sprendimo prekybos ir paslaugų teikimo vietose atsiradimas. Europoje šiuo metu intensyviai plėtojamose net kelios rinkos iniciatyvos, kurios gali tapti plačiai paplitusiu europiniu atsiskaitymo prekybos ir paslaugų teikimo vietose produktu: Europos mokėjimų iniciatyva (angl. *European payments initiative*, EPI), Europos mokėjimų aljansas (angl. *European Payments Alliance*, EuroPA) ir Europos mokėjimų mobiliuoju telefonu sistemų asociacija (angl. *European Mobile Payment Systems Association*, EMPSA).

Be to, Eurosistema nuo 2021 m. nagrinėja galimybes išleisti skaitmeninį eurą, o 2025 m. spalio 29 d. nusprendė pereiti į kitą pasirengimo etapą – užtikrins techninį pasirengimą skaitmeninio euro išleidimui. Keičiantis vartotojų mokėjimo įpročiams, siekiama vartotojams

užtikrinti mokėjimo priemonių pasirinkimo laisvę visada ir visais atvejais – el. erdvėje ar fizinėse prekybos vietose – visoje euro zonoje. Skaitmeninis euras būtų šalia grynųjų pinigų papildoma centrinio banko išleista teisėta mokėjimo priemonė, priimama visose atsiskaitymo vietose visose euro zonos šalyse, jį būtų galima naudoti ir gyventojų tarpusavio atsiskaitymams ar lėšų pervedimams. Siekiama, kad skaitmeninis euras užtikrintų aukštesnį nei dabartinės skaitmeninės mokėjimo priemonės privatumo lygį, būtų lengva keisti MPT, juo vartotojas turėtų galimybę atsiskaityti visada, net ir tuo atveju, kai nėra ryšio.

Skaitmeninio euro projektu siekiama naudoti suderintą standartų rinkinį, kuris didintų euro zonos šalių mokėjimų rinkos integraciją ir mažintų priklausomybę nuo trečiųjų šalių teikėjų. Skaitmeninio euro infrastruktūra būtų atvira privatiems teikėjams kurti ir siūlyti joje savo sprendimus, kurie gyventojams ir verslui kurtų pridėtinę vertę. Tad kuriami nauji MPT sprendimai būtų konkurencingi ir turėtų didesnių galimybių išplisti visose euro zonos šalyse.

Galutinį sprendimą, ar išleisti skaitmeninį eurą ir kada tai padaryti, ECB valdančioji taryba priims tik po to, kai bus priimti atitinkami teisės aktai. Darant prielaidą, kad ES teisės aktų leidėjai Reglamentą dėl skaitmeninio euro sukūrimo (jame būtų apibrėžtos pagrindinės skaitmeninio euro savybės, jo platinimo ir naudojimo taisyklės bei įsipareigojimai) priims 2026 m., bandomasis projektas ir pradiniai sandoriai galėtų būti vykdomi nuo 2027 m. vidurio. Atitinkamai visa Eurosistema galimam skaitmeninio euro išleidimui turėtų būti pasirengusi 2029 m.

Lietuvos bankas sieks, kad 2030 m. Lietuvos vartotojams atsiskaitant prekybos ir paslaugų teikimo vietose būtų prieinama alternatyvi neeuropinėms mokėjimo kortelėms atsiskaitymo priemonė. Siekiama, kad su šia priemone būtų galima atsiskaityti ne tik Lietuvoje, bet ir kitose ES šalyse.

Septintas tikslas – paskatinti inovacijas diegiant SRTP schemą arba alternatyvią mokėjimo priemonę

Lietuvoje momentiniai mokėjimai jau plačiai paplitę, o juos panaudojus kartu su papildomais funkcionalumais, pavyzdžiui, tarpbankiniu prašymu sumokėti lėšas, galima pasiūlyti naujų patogesnių paslaugų ne tik gyventojų tarpusavio atsiskaitymams, bet ir atsiskaitymams el. erdvėje, mokesčių ir įmokų surinkimui, verslo tarpusavio mokėjimams ar net atsiskaitymams prekybos ar paslaugų teikimo vietose.

SRTP schema – viena iš naujausių ir inovatyviausių EMT sukurtų schemų, leidžianti patogiai bei saugiai siųsti ir apdoroti prašymus sumokėti. Pagrindinis SRTP paslaugos tikslas – suteikti gyventojams ir verslui galimybę paprastai bei greitai siųsti ir gauti mokėjimo prašymus, pateikiant mokėtojai sumą, terminą ir sąlygas, kol galutinis mokėjimas bus atliktas.

EMT sukurta SRTP schema 2017 m. pristatyta ES siekiant optimizuoti ir modernizuoti tradicinius mokėjimo sprendimus, sudaryti sąlygas plėtoti SEPA mokėjimus pagal įvairius mokėjimų scenarijus (įmokų ir mokesčių surinkimas, verslo tarpusavio mokėjimai, atsiskaitymai tarp asmenų ar prekybos vietoje, prenumeratos ar narystės mokėjimai ir kita) ir užtikrinti standartizuotą šios schemos naudojimą visose ES šalyse. SRTP paslaugos schema, naudojama kartu su jau esančiomis SEPA mokėjimų schemomis (SEPA kredito pervedimų, SEPA momentinių mokėjimų), atveria naujų galimybių finansinių paslaugų sektoriuje, suteikdama erdvės bankams ir *FinTech* įmonėms kurti naujus produktus ir paslaugas. Tai didina konkurenciją ir suteikia mokėjimo paslaugų naudotojams patogesnių sprendimų.

Lietuvoje išplėtotą SRTP ar alternatyvi, naudojama ne tik Lietuvoje, prašymo sumokėti lėšas paslauga, leidžianti siųsti ir apdoroti prašymus sumokėti ir pateikti su prašymu susijusius

dokumentus, galėtų padėti sukurti naujų, naudotojams patogesnių mokėjimo sprendimų ten, kur šiuo metu naudojami tik įprasti mokėjimo pavedimai (pvz., tarpbankiniai gyventojų ar įmonių tarpusavio mokėjimai), taip pat galėtų tapti europine alternatyvia paslauga vietoje lokalių sprendimų (pvz., e. sąskaitos).

Lietuvos bankas siekia paskatinti inovacijas mokėjimų rinkoje diegiant SRTP schemą arba alternatyvią mokėjimo priemonę, kuri būtų pritaikoma įvairiems mokėjimų atvejams (įmokų ir mokesčių surinkimui, gyventojų ir verslo tarpusavio atsiskaitymams ir kita), taip sudarant sąlygas daugumai MPT klientų gauti naujų bei patogių paslaugų ir visiems norintiems MPT plėtoti inovatyvius produktus, pagrįstus europinėmis schemomis.

Santrumpos

ECB	Europos Centrinis Bankas
EK	Europos Komisija
EMT	Europos mokėjimų taryba (angl. <i>European Payments Council</i>)
ES	Europos Sąjunga
Eurosisistema	Europos Centrinis Bankas ir euro zonos centriniai bankai
MPT	mokėjimo paslaugų teikėjas
SRTP	SEPA prašymas sumokėti (angl. <i>SEPA request to pay</i>)
SVV	smulkusis ir vidutinis verslas

